

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Symbola Trinitatis, Id Est Trinitatis diversarum rerum, ex
Veteris ac Novi Testamenti Scripturis, Historijs &
exemplis; nec non congruentioribus rerum naturalium
similitudinibus conscripta ...**

Duplan, Theodore

Ruraemundae, 1663

Prologium

urn:nbn:de:hbz:466:1-12221

PROLOGIUM

De diversis Hæreticorum erroribus ; Philosophorum opinionibus ; nec non quibusdam alijs , circa Sanctiss. Trinitatem observationibus.

Anchoram navigy ad pelagus incomprehensibilis in Deitate Trinitatis sublaturus, operæ pretium visum est, in portu, quâ ratione de sublimi hoc mysterio tractare, nostrum institutum sit, præmittere.

In primis id factum dabo, ut ratem naufragio non exponam. *Ezechielem* imitabor (a) qui Angelico morem gerens jussui, profundum ingressurus torrentem, principio vix madefaciens talos, ulterius procedens ad genua aquam excepit ; paulò post ad renes : cum ulterius vellet, aqua tantoperè intumuit, ut ob submersiois metum regredi sit coactus. Idem tam mihi quàm omni humanæ menti in cymbâ hujus mortalitatis commoranti, si torrentem Deitatis, ingenij nostri capacitate, urinari nitamur, contingit. In principio, sive primâ cognitione alicujus numinis, facillimè, ac præter metum in aquam simplex intelligentia descendit. *Communis notio* (verba sunt S. Basilij lib. i. cont. Eunom.) *esse Deum, non autem quid sit, nobis suggerit.* At dum ultra inquirentes pergimus, quid *Deus* sit, & ad hoc cognoscendum, animum pro captu intendimus, difficultatem experimur, ascendit aqua; veruntamen ad talos dumtaxat, si modò noverimus

B

mus

(a) cap. 47.

mus per subtractionem demere dedecentia, & addere decentia. Quemadmodum S. August. (a) tradidit dicens: *Quod non invenimus in meliore nostro, non debemus in illo quærere, quod longè melius est meliore nostro, ut sic intelligamus Deum, si possumus, sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, sine intelligentiâ Creatorem, sine situ præsentem, sine habitu omnia continentem, sine loco ubique totum, sine tempore sempiternum, sine ullâ sui mutatione mutabilia facientem, nihilque patientem.* Et pridem Plato: (b) *Quid Deus sit, non novi, quid non sit, novi.* Nam scio non esse colorem, nec quippiam hujus generis, sed his præstantiorem esse intelligo. At Arist. lib. XI. *Metaph. Deus est animal sempiternum & optimum. Socrates; est mens universi. Deus est quicquid vides totum; quicquid non vides totum.* Et alius: *est quo nihil melius aut majus excogitari potest.* Sed enim dum ulterius incedimus, ut unum solum, verum Deum percipiamus, scrupedi sumus; aquæ intumescunt magis; necdum tamen tam profundè, ut lumen intellectus suffocent. Unde hæc veritas varijs quidem popularibus erratis fuit apud Gentiles implicata, dum ex ijs quidam effingerent sibi plures Deos; at sapientiores, non nisi unum Deum esse, nec plures posse, sibi persuaserunt; imo multitudinem varietatemque Deorum Romanensium irriferunt. Oenomaus Philosophus lib. de falsit. oracul. apud Euseb. lib. v. præp. Evang. cap. xv. Ita scribit: *Triginta Deorum millia in terrâ esset censet Hesiodus; ego autem mul-*

to

(a) Lib. 1. de Trinit. Cap. 1. (b) Plato in Tym.

to plures lapideos, atque ligneos hominum Creatores, ac Do-
 minos, esse video. De uno Jovis nomine Tertul. Apolog.
 cap. xiv. ex Varrone ait; Romanus Cynicus Varro xxx. Io-
 ves introducit. Minutius in Octavio; & ne longius multos
 Ioves obeam, tot sunt Iovis monstra, quot nomina. Sed Ari-
 stoteles pluribus locis declarat, non esse, nisi unum pri-
 mum Ens, unum primam causam, unum primum mo-
 torem &c. Exstat & illud ex oraculo Sibyllæ Erythreæ:
Vnus & æternus Deus. Ideoque (a) lactantius neminem
 esse dicit, qui si rationem consulat, non, unum esse
 Deum, intelligat. Idque probat toto libro ex Platone,
 alijsque Philosophis. Et Iustinus lib. de Monarchiâ Dei
 docet in hac parte Platonem & Socratem fuisse Christia-
 nos. Denique concludit Irenæus (b) unum esse Deum
 naturaliter posse cognosci. Porrò si captus infirmitatis
 humanæ necdum subsistat, sed penitiùs divinitatem
 tentat inspicere, atque Trinitatem personarum in uni-
 tate essentia vestigare, offendit difficultates laboriosif-
 simas, aquæ torrentis ita insurgunt, ut si per profundif-
 simum transvadare contranitur, in præsentissimum
 submersionis periculum sese conjiciat. Hic mersus est
 Arius, dum secundam personam esse æqualem primæ
 sibi persuadere non potuit. (c) Hic absorptus est Sabelli-
 us, Hermogenes, Praxeas, Noëtus, quorum memi-
 nit D. Aug. lib. i. de hæ. cap. xli. Paulus Samoset. &
 Photinus apud Hilarium de syn. Michaël servetus, Gene-

B ij.

væ

(a) Lib. 1. c. 3. (b) lib. 1. c. 25. (c) Epiphani. hæresi. 69.

Anno 1555. combustus, cum multis affectis, quos nactus, ac secum in malam frugem pellexit, nullam in Deo personalem distinctionem admittentes. Hic miserè naufragati sunt Macedoniani & Eunomiani, quorum vox erat, Spiritum S. Peregrinum & ad-scriptitium, non verum esse Deum. (a) Hic miselli Valentiniani cum suo mendo, quo Spiritum S. quendam esse Angelum mentiebantur, sunt suffocati. (b) Hic denique quam plurimi alij, etiam in præsentia consumuntur, ut sunt Judæi ac Mahometani in Asia, Schismatici in Africâ, Pagani in Indiâ, novi Ariani, novique Samosetani in Europa; & præsertim Transilvani illi temporis moderni, qui, ne tres personas, unum in essentiâ confiteantur, *Quaternitatem* potius in divinis, quam *Trinitatem* amplectuntur: Quod *Essentia*, *Pater*, *Filius*, *Spiritus Sanctus*, quatuor sint distincta nomina, quæ quatuor etiam res distinctas significant. Quæis pro satisfactione serviret, & plus quam sufficeret, quod respondat *Ansel. lib. de incarn. verbi Cap. v.* Tres personas esse tres res & unam, tres relativas & unam absolutam; & ideo distincta ista nomina non significare quatuor res, sed unam, si de re absolutâ sit sermo, vel tres tantum, si de relativis. Sed hæc per Parenthesin; Quia extra propositum longiùs sunt allata.

Illud ipsum dictum statutumque manet, dum hi vastum Oceanum divinæ Trinitatis, sapientiâ suâ arrogantem tranare fategerunt, in Scyllas & Charybdes, vortices atque

(a) Nazian. Orat. de Theol. (b) Atha. ad Serap.

atque voragine præproperè incidentes, cum ratibus suis p̄sum̄-ière, ter deplorando naufragio miseri miserimè perière, aquis, flammisque æternum abrepti & absorpti. Ita ut illorum exemplo, quod didicerunt Seriùs, nos sapientes maturiùs, monita *Aug.* meritò audiamus, tanquam parentes filij, dum ita consulit.

(a) *Cum modestià & timore agendum est, & attentissimis auribus atque devotis audiendum, ubi quæritur unitas Trinitatis, Patris, Filij & Spiritus Sancti: quia nec periculosiùs alicubi erratur, nec laboriosiùs aliquid quæritur, nec fructuosiùs aliquid invenitur.*

Et lib. vij. de Trinit. circa finem, cum disputasset, quomodo tres personæ sint una essentia, & removisset omnes similitudines, quas invenire poterat, accommodatiores, conclusit: Quod si intellectu capi non potest, fide teneatur, donec illucescat in cordibus ille, qui per Prophetam ait: Nisi credideritis, non intelligetis. Hinc demoveor; hinc est quod satiùs esse judicem torrentis profundo cedere, ac submissè credere, & adorare mysterium inscrutabile, quàm illud cum periculo curiosiùs scrutari.

Et hæc est præmonitio, cujus Lectores placuit certiores reddere, ne fortè opellam hanc ad ea conari autument, in quibus *Athanasij, Basilij, Nazianzeni, Didymi, Hilarij, Augustini, alijque PP. & DD.* nullis repertis limitibus sunt angustiati; in quibus plures hallucinati. Absit ut scapham exiguitatis nostræ torrenti tam rapido exponamus.

B iij.

namus.

(a) *Lib. 1. de Trinit. cap. 3.*

namus, tantorum virorum cum discriminibus, tum exitijs absterriti. Quocirca de *Trinitate* non Philosophabor, seu definiendo seu demonstrando *Quid sit*, sed quam sedata ac sensata menti sit intelligibile, *Quod sit*, & in quibus id perceptibile, præmonstrabo. De quo etiam secreto cujus intelligentiæ Sapientiores præscarum gentium fuerint, colligit, qui legit *August. lib. vij. Confess. cap. ix.* ubi testatur, se principium Evangelij S. Joannis in libris Platoniorum legisse. Et *lib. x. de Civitate cap. xxij. Vbi etiam commentator* (a) sequentia addit: *Et princeps disciplinæ suæ xeno, Logon, dicit fatum, & necessitatem, & Deum, & animum jovis. Sed Plato apertius videtur locutus: Nam in 6. de repub. Socrates cum satis sibi de ipsius boni naturâ videretur disputasse, putaretque majorem esse rem, quam ut posset dicendo explicare, inquit: Verum quid ipsum bonum sit, Beati viri, in aliud tempus differamus. Majus enim mihi videtur, quam ut hac intentione animi consequi possimus. Quod vero hoc tempore malim explicare, illud est, quid sit boni ipsius filius, simillimus illius; si modo id quoque vobis libet: Nam alioquin relinquamus. Hoc loco glauco velle se declarat: nam dicendi de patre, aliud futurum dicit commodius tempus. Tum Socrates de partu & filio boni disputaturum se præfatur; & post paucas interrogationes, ait; Bonum esse solem quemdam, filium ejus esse velut vim videndi, quam a sole habemus. & in Epist. ad Hermiam: Jurantes, inquit, studio musis apto & sorore studij erudi-*

(a) Ludov. a vivis expurgatus.

ruditione, per Deum Ducem omnium, quæ sunt, quæque futura sunt: itidem per Ducis & causæ omnium patrem Dominum. Et in Epinomide meminit sermonis omnium divinissimi, a quo dicit mundum constitutum. De quo sunt ea quæ sequuntur. Hunc sermonem vir sapiens cum est admiratus, accenditur amore ut intelligat, quomodo futurus est beatus, & vivens, & post vitam. Plato igitur Patrem apertis posuit verbis, filium quoque, at tertium illud nullâ ratione vocis posse putavit enuntiari: & si in ordine gradibusque divinitatis mundi animam, quæ est tertia, & postrema, a principio, & Filio principij mente, profectam existimat. Animam vero mundi si quis impensius Platoni faveret, posset facere defendere illum esse Spiritum, qui ferebatur super aquas: quem videntur illi facere fufum per molem universitatis, omnibus vitam essentiamque impartientem. Et hæc sunt in divinitate terna, de queis ad Dionysium ænigmaticos, ut præfatur, scribit: *Circa omnium Regem cuncta sunt, & illius causa sunt omnia; eaque causa est bonorum omnium: Secunda vero circa secunda, tertia circa tertia.* Hæc ille. Prætereo quæ sunt apud Mercurium Trismegistum, quæ passim ut tritissima circumferuntur: *Monas genuit Monadem & in se ipsum reflexit ardorem.* Non possum tamen responsum Serapidis præterire, qui consulenti Thuli, qui in Ægypto regnavit bello Trojano, quisnam esset se beatior, fertur dixisse.

Principio Deus est, tum sermo & spiritus istis

Addi-

Additur, æquæva hæc sunt, & tendentia in unum.

Et Orpheus:

Te, Cælum testor, Sapiens opus omnipotentis,

Te, Verbum Patris, juro, quod protulit ipse.

*Zoroastes Chaldæus; toto, inquit, in mundo lucet Trias,
cujus monas est princeps, quæ genuit duadem.*

*Aristotelem etiam Plotinum, aliosque hujus cognitio-
nis participes fuisse nonnulli fatentur, hoc sapientiores
istos uti potuisse autumantes modo sciendi. Non est
Deus nisi ipse sit bonitas, ac proinde totus diffusivus &
communicativus sui ipsius, atqui communicari potest
potentiâ suâ non modo rebus sibi externis, verum eti-
am per intellectum & voluntatem extra se non egredi-
endo, ergo idipsum fecisse credendum est, & se com-
municando quandam personarum, quæ in essentiâ
identificatæ sunt, productionem haberi. Pet. Cottonis.
Conc. i. de SS. Trinit.*

Si hic obstet assertio, in quâ apud D. Tho. i. p. q. 32.
art. i. consentiunt Theologi omnes; *ratione naturali non
esse divinarum personarum Trinitatem cognoscibilem. Resp.*
Philosophi illi, si quid dixerint, quod ad hanc rem facit,
tam obscurum id fuit, ut locutos potiùs eos, quàm in-
tellexisse, existimare par sit, ut inquit *commentator apud D.*
Aug. supra. Ac si quid de Trinitate sunt locuti in testi-
monium venturæ pietatis; dixisse ad sectatores suos
Magistrorum sententiâ premendos. Unde etiam, ut
colligit *S. Aug.* loco citato, liberis verbis loquuntur Phi-
losophi

losophé illi, nec in rebus ad intelligendum difficillimis of-
fensionem Religiosarum aurium pertimescunt, Nobis e-
nim Christianis ad certam Regulam loqui fas & lex est,
ne verborum licentiâ impiam gignamus opinionem. Seu
etiam alijs respondere placet, sapientes illos lumine ex-
cellentissimo naturæ multum adjutos, ab Hebræis, & ex
scriptis Prophetarum, Moyſis præsertim, qui omnibus
Philosophis antiquior, umbram aliquam hujus veritatis
eminens hausisse. Notat id enim *D. Augustin. lib. 18. de ci-
vitate cap. 36.* Hinc Plato *Moyſes Atticus* legitur cogno-
minatus. Vel per divinas aliquas revelationes plurimum
didicisse, censet idem *Aug. lib. cit. cap. 23.* & in specie de
Sibyllis, seu inter eas, de Erythreâ, & cum Augustino
plures alij: seu etiam per documenta nonnumquam dia-
bolica. *Vide Jul. Mazarinum conc. 119. super Psal. 50.*

Verum certæ fidei luce suppositâ, aliquam veri Uni-
us ac Trini Dei notitiam a quovis facillè comparabilem
esse, insinuat *Apostolus Rom. 1. Invisibilia enim ipsius a
creaturâ mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur,*
sempiterna quoque ejus virtus ac Divinitas. Clarius Ecclesiæ
lumen *S. Augustinus*, tum alibi, tum *lib. 6. de Trinit. cap.
postremo; Oportet ut Creatorem per ea quæ facta sunt intelle-
ctum conspicientes, Trinitatem intelligamus, cujus in Creatu-
râ, quomodo dignum est, apparet vestigium.* Sed quia vesti-
gium, velut per speculum & ænigma cognoscimus,
quemadmodum se vidisse profitetur sponsa in canticis,
dum ait: *En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fe-
nestras;*

C

nestras;

nestras, prospiciens per cancellos. Quis autem iste paries? quæ
fenestræ? qui cancelli? cælum, Angeli, homines, om-
nesque aliæ creaturæ, vestigia, atque imagines Dei. Om-
nes res suâ pulchritudine dispositione, varietate, & mi-
râ inter se connexionem ac ordine, ostendunt Creatorem
suum, uti sapiens ait: *a magnitudine speciei & Creatura,*
cognoscibiliter poterit Creator horum videri. Trismegistus di-
cebat, mundum esse librum divinitatis & speculum divi-
norum, in quo Deus seipsum velut in tabulâ, quasi sum-
mus Appelles, adumbravit, & quædam sui lineamenta
expressit. Et, quod neque in divinâ providentiâ celebra-
ndum sat est, nulla a Deo res extat producta, quæ ima-
ginem quoque ejus *Sanctæ Trinitatis* non exprimat. *Om-
nia in Trinitate; numero, pondere, mensurâ creavit & ordina-
vit Deus,* verba sunt *Cornel. a Lap. præfat. in Isa.* Quin
hæc sit sapientissima Dei dispensatio, qua semper & ubi-
que obliviosæ nostræ & oberrantes mentes, ceu funibus
quibusdam in ipsius recordationem ac venerationem
traherentur, minimè est ambigendum. Ut enim a Pe-
dagogio, vel ab Elementarijs exordiar, cui Abcdario
per litteras suæ tabellæ v. g. A. &c. secretum illud sym-
bolicè non valet institutor ejus depingere? cui triviali e-
jusdem Nomenclator, per Mono-syllabas trilitterarias
V. G. *Ens, Rex, Dux, Lex, Sol, Lux, Fax, Via &c. I-
tem Ego, Sum, Qui, Sum,* idem nequit præstare? cui non
Grammatistæ in sui exigui sciblis obiectis v. g. in Prono-
minibus *Ego, Tu, Ille,* quæ sunt tres personæ in uno sin-
gula-

gulari numero? Cui ad eundem modum non Poëtæ in uno, ut vocant pede trium Syllabarum; item cui non Rhetori, Philosopho, Mathematico, Medico, Leguleio, Theosopho, vel etiam artificij cuiuscunq; artis, per objecta, instrumenta, officia, status, tempora, sexus, ætates per omnia inquam & singulâ, tam sacra quam profana, tam spiritualia quam corporalia, omnifariâ scrutinium instituendo, ut in divisione 3tiâ specialiter compertum dabo. *Tria enim sunt omnia*, inquit *Philosophus*. (a) In omni corpore Trinitas est, Materia, Forma, Proprietas. In omni spiritu Trinitas est, Natura, Potentia, Operatio. Attollite dumtaxat oculos cum exiguâ ingenij portione, in quacumque re Trinitatem agnosceatis; In esse Elementorum, compositione corporum, formâ vegetativâ herbarum, sensitivâ animalium, rationali hominum, simplici intelligentiâ Angelorum. Omnia Trinitatem deprædicant, ita ut ex ore psalmographi audacter pronuntiem: (b) *Cæli enarrant gloriam Dei*, videlicet Unius ac Trini; velut dicerem, omnia quæ in cælo sunt, & quæ infra cælum, sunt quidam liber revolutus, & ab ipso Deo explicatus, Schola quædam, in quo, & in quâ ter Sancta Trinitas legitur atque docetur. Quocirca etiam *Plato* (c) censuit mundum factum esse per cubum ternarij, puta per 27. in quo omnis harmonia & consonantia consistit; hinc & primitus Angelos trinis ordinibus distinctos, in trinis æquè Hierarchijs Deus creavit, ut in eis primam sui imaginem

C 2

ginem

(a) *Lib. 1. de Calo.* (b) *Psal. 18.* (c) *In Tymæ.*

ginem explicaret, nam ter tria sunt 9. ter 9. sunt 27. qui est cubus ternarius. (a) Aristoteles etiam, & Pythagorici, ut in *lib. primo de Cælo & Mundo* videre est, omnium rerum perfectionem, in ternario constituebant, hique numerus in Deorum sacris usurpari solebat, ut latius in Prænotatione divisionis primæ dicitur infra. Et hæc est unicationis nostræ, ob quam in celeberrimo, & quasi semper sacro isto numero symbola nostræ fundaverimus, & quæ in eo fundari possint, tum ex scripturis hominum, tum ex naturis rerum in hanc libri cophinum congesserimus.

Tu ergo, o Divina Trinitas, da per gratiam tuam, ut hi novi conatus nostri, sint nova, maiorque laus tua. Da ut in hisce symbolis quæ ex sacris Biblijs, Historijs alijsque tuis creatis desumpsimus, quibus tu te ipsum revelasti, & per multa eorum te nobis depinxisti, te post hac clariùs cognoscamus, sæpius revereamur, constantiùs colamus. Da ut in naturalibus tui vestigijs, ac præsertim in tui imagine, quam nostræ animæ impressisti, devotè te intueamur. In memoriâ æterni Patris ubique recordemur, in intellectu divinû Verbum sapiamus; in voluntate spiritum ab utroque procedentem perenniter diligamus. Da ut quicunque opera hæc de te, ac tua symbola sunt lecturi visuri atque audituri in tui amorem accendantur. Da ut e mentibus nostris proscribatur imposterum ignorantia, & negligentia, finemque accipiant

(a) Cordel. a Lap. l. 6.

pian omnia nostra tui oblivia. Sed hac occasione ubique te confiteamur, semper celebremus, in cunctis laudemus, omnes uno ore parique concentu tibi iugiter modulemur in terris; *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto*: atque hac laude mereamur te frui in cælo, & in te vitam & gloriam sempiternam possidere, ut cum Seraphinis, aliisque Angelorum myriadibus in omnes æternitates jubilemus: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth*. Hoc da o ter Sancta Trinitas, o Trina Unitas, cui hoc opus offero, non ut meum, sed refero, ut tuum, tu omnia es, & omnia nostra tua sunt; & quod meum est, seu humanum, si erratum, emendatiori Ecclesie judicio summissum reservo. *Hæc vos meos Lectores volebam. Valete, si merear favete, meique memores apud Deum Trinum & unum estote.*

SYLLA-